

اصلاح قیمت بنزین نه شوک قیمتی نه سرکوب قیمت

رضا وفايي يگانه - معاون اقتصادی اتاق تعاون ایران

مسئله بنزین در کشورمان را نباید صرفاً به این پرسش تقلیل داد که «قیمت بنزین چقدر باشد؟». پرسش مهم تر این است که چه مکانیسمی برای قیمت گذاری بنزین می تواند هم زمان کارایی اقتصادی، عدالت اجتماعی و پایداری مالی را تأمین کند؟ تجربه چند دهه گذشته نشان داده است که نه تثبیت بلندمدت قیمت و سرکوب آن توانسته مسئله مصرف و قاچاق را حل کند نه افزایش های دفعی و بدون طراحی نهادی، اصلاح پایدار ایجاد کرده است؛ از همین رو، به نظر می رسد مسئله بنزین ایران بیش از آنکه به یک «قیمت جدید» نیاز داشته باشد، به یک مکانیسم جدید قیمت گذاری نیاز دارد. در اقتصاد رفاه، «بهینه اول» وضعیتی است که در آن شرایط لازم برای تخصیص کارایی منابع برقرار باشد. در یک چارچوب ساده، قیمت ها باید بتوانند کمیابی منابع و هزینه فرصت آنها را منعکس کنند و بازارها نیز بدون شکست های مهم عمل کنند اما اقتصاد واقعی با محدودیت های متعدد مواجه است. انحصار، آثار خارجی، اطلاعات ناقص، محدودیت های مالی و نهادی و ملاحظات توزیعی موجب می شوند شرایط بهینه اول همیشه قابل تحقق نباشد. نظریه بهینه دوم دقیقاً برای چنین شرایطی اهمیت پیدا می کند این نکته برای بنزین ایران بسیار مهم است. اگر امروز توانیم هم زمان قیمت انرژی را اصلاح کنیم، ناوگان خودرو را نوسازی کنیم، حمل و نقل عمومی را توسعه دهیم، تورم را کنترل کنیم و قدرت خرید خانوارها را افزایش دهیم، نمی توان صرف یک قیمت جدید تعیین کرد و انتظار داشت همه مشکلات حل شود. بنابراین این مسئله سیاست گذار باید این باشد؛ با توجه به محدودیت های واقعی اقتصاد کشور، چه ترکیبی از قیمت، سهمیه، حمایت اجتماعی، مالیات، حمل و نقل عمومی و سیاست صنعتی، بیشترین رفاه قابل دستیابی را ایجاد می کند؟ این همان پرسش بهینه دوم است. در اقتصاد بازار، قیمت یکی از مهم ترین سازوکارهای انتقال اطلاعات است. قیمت بالا یا پایین به مصرف کننده و تولید کننده دربار کمیابی، هزینه فرصت و ارزش نسبی منابع علامت می دهد. وقتی قیمت بنزین برای مدت طولانی بسیار پایین تر از هزینه فرصت اقتصادی آن قرار می گیرد، این علامت مخوش می شود. مصرف کننده انگیزه کمتری برای صرفه جویی دارد؛ خودروی پر مصرف نسبت به خودروی کم مصرف مزیت بیشتری پیدا می کند و سرمایه گذاری برای کاهش مصرف سوخت از جدایی کمتری برخوردار می شود. بانک جهانی نیز در بررسی بارانه انرژی ایران تصریح کرده است که قیمت گذاری سوخت پایین تر از هزینه، می تواند به ناکارایی، مصرف بیش از حد و مشکلات زیست محیطی منجر شود و بارانه بنزین برای مدت ساختار ایران ماهیتی عمدتاً پس و پیش دارد؛ یعنی خانوارهای پردرآمد از آن بیشتر بهره می برند. از نسبی دیگر، نمی توان گفت چون قیمت فعلی تحریف شده است، پس باید قیمت بنزین را یکباره به قیمت جهانی رساند. چرا؟ زیرا قیمت بنزین فقط بر مصرف کننده خودرو اثر نمی گذارد؛ افزایش قیمت سوخت از طریق هزینه حمل و نقل به قیمت کالاها و خدمات منتقل می شود و می تواند بر تورم و رفاه خانوارها اثر بگذارد. تجربه کشور نیز اهمیت این موضوع را نشان داده است. پس بهینه دوم در ایران به معنای انتخاب بین «قیمت دستوری» و «آزادسازی کامل» نیست؛ بلکه طراحی بهترین سازوکار ممکن در شرایطی است که هر دو گزینه هزینه های جدی دارند.

نسخه عملی برای شرایط ایران کشور: قیمت گذاری سه لایه مدل پیشنهاد این است که اصلاح قیمت بنزین در کشور در قالب یک نظام سه لایه و تدریجی طراحی شود.

۱- لایه اول: مصرف پایه با قیمت حمایتی

یک میزان مشخص از مصرف متعارف هر خودرو یا خانوار با قیمت حمایتی عرضه شود. این بخش نباید حذف شود؛ زیرا هدف سیاست اقتصادی صرفاً کارایی نیست و حمایت از قدرت خرید خانوارهای آسیب پذیر نیز اهمیت دارد اما نکته مهم این است که حجم حمایت باید محدود، شفاف و قابل اندازه گیری باشد.

۲- لایه دوم: مصرف متعارف با قیمت اصلاح شده

مصرف بالاتر از سهم پایه با قیمت بالاتر ی عرضه شود؛ قیمتی که بخشی از هزینه فرصت واقعی بنزین را منعکس کند. در این سطح، هدف اصلی ایجاد انگیزه برای مدیریت مصرف است، نه کسب درآمد برای دولت.

۳- لایه سوم: مصرف بالا با قیمت اقتصادی

مصرف بسیار بالا باید با قیمتی نزدیک تر به هزینه فرصت اقتصادی مواجه شود. این بخش باید به خصوص مصرف خودروهای پر مصرف، ناوگان غیر کارآمد و مصرف های غیر ضروری را هدف قرار دهد. نکته مهم آن است که قیمت دقیق این سه طبقه نباید از ابتدا به صورت عددی ثابت و سیاسی تعیین شود. باید بر اساس هزینه تولید و تأمین، ارزش فرصت صادرات، نرخ ارز، هزینه های زیست محیطی، وضعیت بازار و قدرت خرید خانوار، یک فرمول شفاف برای آن تعریف شود.

۴- اصلاح قیمت باید فرمول محور باشد، نه تصمیم محور

یکی از مشکلات ساختاری اقتصاد کشور این است که قیمت های انرژی برای سال ها ثابت می ماند و سپس ناگهان اصلاح می شوند. این الگو باید تغییر کند. قیمت بنزین باید از یک مکانیسم تعدیل تدریجی و شفاف پیروی کند. برای مثال، می توان قیمت هر طبقه را در یک بازه زمانی مشخص با توجه به تغییرات هزینه فرصت و شرایط اقتصادی تعدیل کرد؛ اما با یک قاعده مهم: هیچ شوک قیمتی ناگهانی نباید به خانوار تحمیل شود این موضوع حتی در تجربه بین المللی نیز اهمیت دارد.

۵- اصلاح قیمت بدون اصلاح خودرو، ناقص است

یک اشتباه بزرگ این است که تمام اصلاح مصرف را بر قیمت بنزین بگذاریم. مصرف بالای بنزین در ایران فقط حاصل قیمت پایین نیست. کیفیت ناوگان، خودروهای پر مصرف، فرسودگی، ساختار شهری، حمل و نقل عمومی و الگوی سفر نیز در آن نقش دارند. بنابراین باید هم زمان با اصلاح قیمت، یک برنامه ملی کاهش شدت مصرف سوخت اجرا شود. بر اساس واقعیت های موجود:

- نمی توان ناوگان را یک شبه نوسازی کرد؛
 - نمی توان حمل و نقل عمومی را یک شبه توسعه داد؛
 - نمی توان تورم را با یک تصمیم حذف کرد؛
 - نمی توان قدرت خرید خانوار را نادیده گرفت؛
 - نمی توان آثار توزیعی اصلاح قیمت را انکار کرد؛
- نمی توان قیمت انرژی را برای همیشه از واقعیت اقتصادی جدا نگه داشت.
- بنابراین باید یک مجموعه سیاستی طراحی کرد که با وجود این محدودیت ها، بیشترین کارایی و رفاه قابل دستیابی را ایجاد کند. یکی از مهم ترین مزایای این رویکرد، تبدیل قیمت به ابزار کشف ناکارآمدی است.

نسخه اجرایی پیشنهادی

مرحله اول: اعلام رسمی سیاست و فرمول قیمت گذاری حداقل سه تا پنج ساله؛

مرحله دوم: حفظ قیمت حمایتی برای مصرف پایه و افزایش تدریجی قیمت مصرف مازاد؛

مرحله سوم: پرداخت حمایت مستقیم به خانوارها، ترجیحاً قبل از هر

مرحله افزایش قیمت؛

مرحله چهارم: اختصاصی بخش مشخصی از منابع به حمل و نقل

عمومی، اسقاط خودروهای فرسوده و فناوری کم مصرف؛

مرحله پنجم: حرکت تدریجی از «بازانه بنزین» به «بازانه خانوار» و

تبدیل قیمت بنزین به یک قیمت اقتصادی و شفاف.

در این مسیر، قیمت مصرف پایه می تواند برای مدتی ثابت یا با شیب

بسیار کم اصلاح شود؛ اما قیمت مصرف بالا باید سریع تر به سمت هزینه

فرصت حرکت کند.

به این ترتیب، شوک قیمتی حذف می شود، اما علامت قیمت نیز برای

همیشه سرکوب نمی شود.

در جنگ تمام عیار اقتصادی و نظامی هستیم

طی جنگ ها رخ داد در بازار کار به آن شکلی که تصور می کردند مشکل پیدا شود با مشکل مواجه نشدیم، ادامه داد: بنزین، قفسه های فروشگاه ها، راه ها و تأمین آب رسانی و دیگر موارد مدیریتی در دولت انجام شد که از همه مسئولان قدردانی می کنم و امیدوارم در ادامه بتوانیم با همراهی همه، در زمینه زندگی و ارتقای آینده مردم با قدرت از این بحران ها عبور کنیم.

رئیس جمهوری همچنین با اشاره به روند رسیدن به تفاهمنامه، اظهار کرد: آنچه که در روند تفاهمنامه به آن رسیدیم، بعد از بحث ها و گفت وگوهای طولانی، یک اجماع کارشناسی و همه کسانی بود که دستی بر آتش داشتند. هم رزمندگانی که می جنگیدند، هم مدیرانی که امنیت را حفظ می کردند و هم مجریانی که اجرا می کردند و هم قانونگذاران و قاضیان و عقلایی که بودند بدون استثنا در این مسیر بودند.

وی تصریح کرد: اگر ما ایستادیم و در مقابل دشمن سر خم نکردیم، همین افراد بودند نه کسان دیگر. همین افراد نشستند و به چارچوبی رسیدند و مصلحت، عزت و حکمت را بر این

انتقاد سازی از توقف ۷ساله ساخت برخی پروژه ها

ولی کاری فوق العاده انجام شد و ظرف یک سال پروژه ها به ثمر رسید ۱۳۰ هزار واحد پیشرفت فیزیکی بالای ۸۰ درصد پیشرفت است که امیدواریم به وعده ای که داده ایم عمل کنیم. صادق ادامه داد: عمده پیام های مردم در حوزه مسکن است اینکه در یک ماه دو یا سه بار پیامک واریز برای مردم برود، واقعا سنگین است این موضوع بررسی شود چون فشار بر مردم زیاد است؛ موضوعی که مهم است ۱۸۰ هزار واحد مسکونی با پیشرفت زیر ۲۰ درصد باقی مانده است برخی از آنها تعیین تکلیف شده اما اینکه ۷ تا ۸ سال از

توزیق ۲۰همت برای احیای واحدهای تولیدی راکد و نیمه راکد

اقدام، کاری وطن پرستانه و میهن دوستانه است و حتی اگر از مجلس خارج شوم، از این مسیر همچنان می توانم با مردم در ارتباط باشم. بر همین اساس، سفرهای استانی معاونت به گونه ای طراحی شده که به همه شهرستان های استان ها سفر کنیم و جلسات ما صرفاً جلسات گلخانه ای و محدود به مراکز استان ها نباشد.

حسین زاده با بیان اینکه تاکنون این معاونت برای بررسی وضعیت و مسائل مردم روستایی، بالغ بر ۱۹۰ سفر شهرستانی داشته است، تصریح کرد: در ایام جنگ نیز به ۲۰ استان سفر کردیم.

وی افزود: هفته گذشته در دولت، ۹ همت

تمام عیاری قرار گرفته ایم؟ وی با بیان اینکه در مقابل موشک همه مردم ما یکصدا ایستادند، تصریح کرد: حتی کسانی که به دلیل رفتار و گفتار ما از ما گله داشتند و دلخور بودند چون ما عده ای را از خود نمی دانستیم. همان ها هم به خاطر کشور و سربلندی ایران ایستادند و همراهی کردند و در این مسیر دشمنی که تصور می کرد آنان به خیابان می آیند تا آشوب به پا کنند را ناامید کردند.

رئیس جمهوری با تأکید بر اینکه در حال تلاشیم تا باوجود همه اقدامات دشمنان با قدرت ایستادگی کنیم و خدمتگزار مردم باشیم، گفت: تا جایی که می فهمیم و می دانیم کوتاهی نخواهیم کرد. تمام مشکلات ما این است که نادانسته اقدام می کنیم و مشکل برایمان ایجاد می شود. اگر درست عمل کنیم هیچ قدرتی نمی تواند ما را وادار به تسلیم و واماندگی کند. پزشکian با بیان اینکه قدرت، با وحدت و انسجام و همدلی و با تبعیت از رهبری عزیز امکان پذیر است، گفت: باید با کارشناسی، تعقل و اندیشه و با همدلی و مشورت کار کنیم. وقتی تصمیم گرفتیم و تفاهم کردیم، باید همه پشت سر آن تصمیم بایستیم و عمل کنیم. اگر این کار را کنیم، حتماً پیروز خواهیم شد؛ ولی اگر تصمیم بگیریم و نقض کنیم، طبیعتاً راهی که می رویم متزلزل خواهد بود.

وی با تأکید بر اینکه امیدوارم که این وحدت و انسجام پایدار بماند، تصریح کرد: دشمن امید دارد به دلیل مشکلاتی که می خواهد ایجاد کند، تفرقه و شکاف در جامعه به وجود آورد و ما با تمام وجود تلاش خواهیم کرد که از تفرقه، شکاف، درگیری ها و منیت ها دوری کنیم. قول می دهیم که راه را با قدرت و با عزت و با سربلندی ادامه دهیم. حتماً بر اساس علم و آگاهی عمل خواهیم کرد.

پروژه می گذرد ولی هنوز زیر ۲۰ درصد پیشرفت فیزیکی دارند، قابل قبول نیست شاید اگر به بخش خصوصی واگذار شود و آنها سرمایه گذاری کنند بتوانیم پروژه ها را تکمیل کنیم و بعد موضوع مالی را با متقاضی به صورت واحد به واحد بررسی کنیم.

وزیر راه و شهرسازی تأکید کرد: مردم بلا تکلیف هستند و بعد از ۸ سال هنوز مشخص نیست زمینی که برای ساخت اختصاص یافته، کنجاست ولی همچنان پیامک واریز برای متقاضیان می رود لذا با متقاضیان مذاکره شود و روش های الترناتیو مثلاً واگذاری زمین معوض به او معرفی شود. ما ثبت نام کردیم و بعد از آمد و شد چند وزیر راه و شهرسازی هنوز پروژه ها بلا تکلیف است. بنابراین وظیفه ماست تا هر چه سریعتر تعیین تکلیف شود؛ در این دو سال اگر ۱۰۰ هزار واحد تحویل شده باشد، ۸۰ هزار واحد آن در دولت چهاردهم ساخته شده است.

وی خاطرنشان کرد: اتفاقی که در مسکن مهر پردیس افتاد، تجربه ای است که دیگر نباید تکرار شود؛ با بنیادهای انقلابی برای دریافت مصالح ساخت مسکن حمایتی جلساتی برگزار شد؛ هفته آینده با وزیر نیرو جلسه ای برگزار می کنیم تا مشکلات کمبود زیرساخت ها برطرف شود.

اقتصاد پایدار روستا اختصاص یافته است، گفت: تلاش ما این است که با حل مسئله اقتصاد پایدار از مبدأ، زمینه رفع مشکلاتی همچون حاشیه نشینی در شهرهای بزرگ را نیز فراهم کنیم.

معاون رئیس جمهور در امور توسعه روستایی و مناطق محروم اظهار کرد: از صندوق توسعه ملی، ۳ همت جذب ریالی و ۲ میلیارد دلار جذب ارزی داشته ایم و منابع ارزی را در استان های صرفاً مرزی هزینه کرده ایم تا امنیت پایدار و دلگرمی مردم این مناطق به نظام و کشور افزایش یابد. همچنین از حساب پیشرفت و عدالت نیز ۴ همت ظرفیت استفاده خواهیم کرد.

حسین زاده تأکید کرد: باید کاری کنیم که مردم بدون دغدغه و با اجرای پیوست عدالت مورد تأکید دکتر پزشکian، به زیرساخت ها و امکانات دسترسی داشته باشند. نگاه دکتر پزشکian، درآمدزا کردن مردم است و بر همین اساس، امسال ۱۳۰ همت از محل حساب پیشرفت و عدالت برای اشتغال زایی اختصاص می یابد؛ این رقم در سال گذشته ۷۰ همت بوده است.

وی در ادامه با اشاره به راه اندازی مرکز احیای واحدهای راکد و نیمه راکد کشور گفت: با پنج بانک تفاهمنامه امضا کرده ایم و بالغ بر ۲۰ همت سرمایه از بانک ها جذب کرده ایم تا به واحدهای راکد و نیمه راکد اختصاص یابد و این واحدها دوباره فعال شوند.